

[1] תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כ עמוד ב

תניא, רבי יוסי אומר: שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ואינו יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר +שמות י"ז+ כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק, הוי אומר: להעמיד להם מלך תחילה, ואין כס אלא מלך, שנאמר +דברי הימים א' כ"ט+ וישב שלמה על כסא ה' למלך. ועדיין אינו יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחילה, או להכרית זרעו של עמלק תחילה, כשהוא אומר +דברים י"ב+ והיניח לכם מכל אויביכם וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' וגו' הוי אומר: להכרית זרעו של עמלק תחילה, וכן בודד הוא אומר: +שמואל ב' ז'י+ והי' כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו מסביב, וכתב +שמואל ב' ז'י+ ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וגו'.

[2] רמב"ם הלכות מלכים פרק א

הלכה א' שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנך ודרשו ובאת שמה.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק א'

[3] הלכה א' מצות עשה לעשות בית ליי' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה שאמר כי לא באתם עד עתה וגו'.

[4] הלכה ב' כיון שנצטוו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו, ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה, וסמ"ט שרבו עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו למב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים, וימי טוב וגבעון שבע וחמשים שנה.

[5] הלכה ג' כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית ליי' ולהקריב בהן קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר ויאמר דוד זה הוא בית יי' האלהים וזה מזבח לעולה לישראל ואומר זאת מנחתי עדי עד.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ב'

[6] הלכה א' המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שאמר זה מזבח לעולה לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו שאמר ולך לך אל ארץ המוריה ואומר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית יי' בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדוד אביו אשר הכין במקום דוד בגרן ארנן היבוס.

[7] הלכה ב' ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא, אמרו חכמים אדם במקום כפרות נברא.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ד'

[8] הלכה א' אבן היתר בקדש הקדשים במערבו שעליה היה הארון מונח, ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן, ולמטה שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון ובעת המטטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיהו המלך צוה וגזר במקום שבנה שלמה שאמר ויאמר ללויים המבטיים לכל ישראל הקדושים ליי' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את יי' אלהיכם וגו', ונגזר עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו לא חזרו בבית שני, ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקדש, ולא היו בשאלין בהן שאמר עד עמוד כהן לאורים ותומים, ולא היו עושין אותן אלא להשלים משנה בגדים לכהן גדול כדי שלא יהא מחוסר בגדים.

[9] שו"ת משפט כהן (עניני א"י) סימן צד

ב. וע"ז שאלתו אם מותר לנו לבנות בית המקדש ע"מ שלא להקריב קרבנות. לא ידעתי הציור, שאם מטעם סומאה הרי התורה צוהנו, כמש"כ בזה כבר בכפתור ופרח (פ"ו) ע"פ הרי"ח מפרשי, וא"כ יהי' מותר להקריב ג"כ תמידין ומוספין וכל קרבנות ציבור. ובאמת אם נגיע למדה זו לבנות ביהמ"ק, הלא נוכל ג"כ לעשות פרה, כשנמצא פרה אדומה כשרה ונטהר מטו"מ ג"כ, ואז נקריב כל הקרבנות כולם. ואע"פ שאין לנו כהנים מיוחסים, ואין זו כ"כ קפידא, דמה"ת סמכין אחזקה, ולא אמרו מעלת יוחסין אלא בזמן שהיו להן יוחסין, ואלה שבקשו כתבם המתיישב היו להו ריעותא מכלא נמצא בזמן קצר כזה, אבל באורך הזמן, שאין אבידת היוחסין ריעותא, י"ל דאין עובד לל ענין כתב היחוש. גם אולי ישנם ג"כ יחידים מכהנים ש"ל כתבי יחס מסורים מדורות עתיקים. בכל אופן לע"א אם יהי' ראוי ל שנבנה ביהמ"ק, גם קודם שיבא משיח ותמגלה הנבואה ויראו הנפלאות לא יהי' ל"כ עיבור הרבה.

אמנם המצוה היא לבנות הבית כדי להקריב שם, ולחוג הרגלים, שעיקרם הוא ג"כ קרבן ראוי וחגיגי, אבל לומר שאם אין מקריבים עוברים על לא תעשון אתי בית תבנית בית, לא מסתבר כלל, רק שעשה מצוה ולא גמרה אם עשה ביהמ"ק ולא הקריב כשישי בידו להקריב. ואם אין בידינו להקריב כלל ודאי י"ל שאין כאן מצוה, שזוהי צורת המצוה כלשון הרמב"ם בריש הל' ביה"ב ובסחמ"צ, אבל אם מקריבין אפי' קרבן אחד בימים זמן בודאי היו מצוה כשורתה, אלא שמחסיני שאר הקרבנות, ואין זה נוגע כלל לאיסור של בית תבנית בית.

[10] רמב"ם הלכות מלכים פרק יא הלכה ד'

ואם יעמוד מלך מבית דוד הוזה בתורה ועוסק במצות דוד אביו, כפי תורה שבכתב ושבועל פה, ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה, וילחם מלחמות ה', הרי זה בחזקת שהוא משיח, אם עשה האצילים ובנה מקדש במקומו וקבץ דתי ישראל הרי זה משיח בודאי, ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

[11] ספר המצוות לרמב"ם

מצוה כ' היא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה הקרבה והבערת האש תמיד ואילו תהיה ההליכה והעליה לרגל והקבוץ בכל שנה, והוא אמר יתעלה ועשו לי מקדש, ולשון ספרי שלש מצות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק, הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה, וכבר בארנו שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש, וכבר ייחד הצויו בכל חלק וחלק. אמנם אמרו מזבח מזבח אדמה תעשה לי שיחשב בזה שהיא מצוה בפני עצמה חוץ ממצות מקדש.

[12] ספר המצוות - שרש שלישי

השרש השלישי שאין ראוי למנות מצות שאין נוהגות לדורות, דע כי אמרם (מכות כ"ג:) תר"ג מצות נאמרו לו למשה בסיני מורה על היות זה המספר מהמצוות הנהוגות לדורות, כי מצות שאין נוהגות לדורות אין קשר להן בסיני הן שנאמרו בסיני או בזולתו, ואמנם כוונם באמרם בסיני לפי שעיקר התורה היה בסיני, והוא אמרו יתעלה עלה אלי ההרה והיה שם ואתנה לך.

[13] מורה נבוכים חלק שלישי פרק מד מה

והבן זאת הפליאה, ואין ספק אצלי ג"כ שהמקום אשר ייחדו אברהם בבואה היה ידוע אצל משה רבינו ואצל רבים, שאברהם צוה אותם שיהיה בית עבודה, כמו שבאר המתרגם ואמר, ופלח וצלי אברהם תמן באתרא ההוא, ואמר קדם ה' הכא יהונו פלחין דריא וכו', ואשר לא התבאר, בתורה ולא מזכר בפרש, אבל רמז אליו ואמר אל המקום אשר יבחר ה' וגו', יש בו אצלי שלש חכמות, האחת מהן, שלא יחזיקו בו האומות וילחמו עליו מלחמה חזקה כשידעו שזה המקום מן הארץ הוא תכלית התורה, והשנית, שלא יפסידוהו מי שהוא בידם עתה ושיחיתוהו כול יכלתם, והשלישית, והיא החזקה שבהם, שלא יבקש כל שבט היותו בנחלתו ולמשול בו, והיה נופל עליו מן המחלוקת והקטטה כמו שנפל בבקשת הכהונה, וזהו באה המצוה שלא יבנה בית הבחירה אלא אחר הקמת מלך שיצוה לבנותו ותסתלק המחלוקת, כמו שבארנו בספר שופטים.

[14] תוספות יום טוב - פתיחה למסכת מדות

לשון הרמב"ם הביא אחר תמיד מדות ואין בו ענין אחר אלא ספור שהוא זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו, והתועלת שיש בענין ההוא כי כשיבנה בית הבחירה יש לשמור ולעשות התכניות ההוא והתכניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקדש. כמו שאמר (ד"ה א' כ"ח) הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל... וכן אנתנו כשמכא לבנות בנין העתיד יגלה הקב"ה עינינו ומלאה הארץ דעה את ה' ולהבין הסתום בדברי יחזקאל ובגוהו אבל מ"מ צריך לספור בנין השני שכן רוב ועקרי הבנין מיוסדים בתכנית ה' אשר השכיל לדוד ולא ימוט. אלא מה שיזכנו האל יתברך לדרוש עוד מן המקראות מצורף לזה שעי' הסיפור הזה של בית שני אם יכולים לדרוש ולהבין בבנינו דיחזקאל. ואילו לא היה זה הסיפור נכתב בספר. לא מצאנו ידיו ורגלם באותו הבנין העתיד שיבנה מהרה בימינו.

[15] תפארת ישראל מידות א'

נ"ל דמשום דכל עיקר לימוד מסכת זו, הוא שנשמור בלבנו תבנית ואופן בניינו, למען דעת באיזה אופן יבנה לעתיד, (ואם שיהיה בו איזה שינויים, כפי אשר יורינו ה' אז). וכן כתב הרמב"ם בהקדמה למסכת זו. ויש ראה לדבריו מהכתוב ביחזקאל (מ"ג פ"א) דכתיב וישמרו את צורתו ואת כל חוקותיו ועשו אותו. ואע"ג דבנין שלעתידי יבנה בידי שמים מאליו, (כרש"י ר"ה ד"ל ע"א, ובסוכה דמ"א א', ובתוס' בסוכה שם ובשבועות דט"ו ב'). עכ"פ לרמב"ם ה"ל שכתב שהלימוד ממסכת זו הוא למען ידעו איך יבנהו (וכן כתב ג"כ רש"י עצמו ביחזקאל שם), ע"כ צ"ל דהך דתנחומא שהביא תוס' (שבועות דט"ו ב') דלעתידי יבנה המקדש בידי שמים, דברי אנדה היא ואין למדו ממנה (כירושלמי פ"ו דפאיה) אלא ר"ל שהקב"ה יסייעם בדרך נס שיבנהו. והא דאמר' בשבועות (הם) דאבני בלילה או דאבני ביו"ט, ואין בנין ביהמ"ק בלילה ולא ביו"ט י"ל דע"פ דאבני בלילה או לפע"ד ל"מ קושיית רש"י (ר"ה ד"ל ע"א) מדאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט אינה חזקה כל כך, ד"ל שיבנה נכרים כענין שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו'. ואי משום לא לכם ולת לבנות בית אלהים (כשקלים פ"א מ"ה). היינו בבונים משלהם. תדע דהרי שלמה המע"ה, ביקש מחירם שישלח מעבדיו לסייעו בבנינו הבית.

[16] תנחומא ס"פ פקודי: "במעשה יצחק ארנו, זה בנין ביהמ"ק שיבנה במהרה בימינו".

וראה עוד פסיקתא רבתי פ"ט, ובמהדורת איש שלום פסיקתא כ"ח ע"ק ל"ד: "אלא מקדש ראשון שבבאו בשר דוד ומפל ביד שונא אבל מקדש אחרון שהקב"ה בונה אותו שגא' בונה ירושלים ה' דחי ישראל יכנס ושוב לא יחרב וכו'".

[17] ראב"ן ר"ה ל' א': "מהרה יבנה ביהמ"ק כלומר לפי שעה יהיה בנוי כהרף עין לפי שהקב"ה בעצמו יבנהו, כאשר דרשו חכמים (ב"ק ס, ב) שלום ישלם המבטיר את הבערה, אמר הקב"ה אני הצתי אש בציון וכו' ואני עתיד לבנותה באש דכתיב ואני אהיה לה תאום ה' חומת אש סביב ולפיכך וכו', וכן דאמר וכו' אין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט ואין בנין ביהמ"ק בלילה, היינו בבנין בשר ודם שיש לו לשמור גזירותיו ומצוותיו של הקב"ה, אבל הקב"ה הוא צוה ולא מצווה".

[18] ועל שאלת רש"י כתב המאירי: "ואע"פ שאין בנין ביהמ"ק דוחה יו"ט וכן שאין בנין ביהמ"ק בלילה וכו'. משש לר"ב טועים שתהא חיבת הקדש מביאתן לכך"

[19] ומכמה מקומות מוכח שאף הבית השלישי יבנה בידי אדם, ראה ויק"ר פ' צו פ"ט, במדב"ר נשא פ"ג, מדרש שהש"ר עה"פ עורי צפון, פסיקתא זוטרתא עה"פ אראנו ולא עתה.